

Маркова Т.В. Інформаційно-комунікативне середовище як засіб підвищення майстерності педагога // Андрогогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання. – Випуск 5. – 2014. – С. 191-197.

УДК 378.1

Маркова Т.В.,
аспірант кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ
ПІДВИЩЕННЯ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА**

У статті проаналізовано вплив інформаційно-комунікативного середовища на підвищення майстерності педагога. Визначено такі поняття, як інформаційно-комунікативне середовище, педагогічна майстерність, інноваційні технології.

Ключові слова: *інформаційно-комунікативне середовище, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, педагогічна майстерність, інноваційні технології.*

В статье проанализировано влияние информационно-коммуникативной среды на повышение мастерства педагога. Определены такие понятия, как информационно-коммуникативная среда, педагогическое мастерство, инновационные технологии.

Ключевые слова: *информационно-коммуникативная среда, информационно-коммуникационная педагогическая среда, педагогическое мастерство, инновационные технологии.*

The article analyzes the impact of information and communication medium on improving skills of the teacher. Defined concepts such as: information and communication environment, pedagogical skills, innovative technologies.

Keywords: *information and communication environment, information and communication teaching environment, teaching skills, innovative technologies.*

Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. Тому революційних змін вимагає й система освіти. Звідси можна сказати, що **актуальність** даного питання має місце у сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Це дає змогу вчителю краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання учнів та

підвищити їхній інтерес до навчання завдяки інформаційно-комунікативним технологіям. Учитель має можливість отримувати найновішу інформацію, активно спілкуватися з колегами, учнями та батьками. Завдяки цьому підвищується авторитет учителя, він дійсно може бути носієм культури, знань, усього передового. Оскільки традиційні методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам сучасної освіти і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, то це спонукає викладачів до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій у навчальному процесі.

Проблемам глобального інформаційно-комунікативного простору присвячені праці Р.Арона, Д.Белла, З.Бжезинського, О.Тоффлера, М.Кастельса, серед вітчизняних авторів варто згадати В.П.Андрущенка, О.О.Базалука, В.П.Беха та інших. Учені підкреслюють, що саме комунікація є найважливішим явищем глобального комунікативного суспільства, а не його економічна сфера, а соціум – це світ спілкування, в якому нові інформаційні засоби стають найважливішими інструментами орієнтації людини у світі та у взаємодії людей між собою. Тож ми є свідками глобальної трансформації інформаційно-комунікативного середовища, що супроводжується не лише проникненням комунікації в усі сфери його життєдіяльності, а й виникненням і розвитком якісно нового типу комунікативних структур та процесів.

Інформаційно-комунікативне суспільство – своєрідне продовження розвитку інформаційного суспільства. Причиною його появи стала інформаційна революція, що відбулась наприкінці минулого століття [1], і внаслідок якої комунікація почала ототожнюватися з соціальними структурами (Н.Луман, М. Кастельс, Ю.Хабермас). Основними її ознаками стали розвиток інформаційно-комунікативних технологій, мережевих комунікацій, мережа Інтернет та глобалізація сучасного суспільства. Поступово термін «інформаційно-комунікативне середовище» починає займати чільне місце у дискурсі як спеціалістів у галузі інформаційно-комунікативних технологій, так і представників політики та економіки, а саме поняття асоціюється з розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій [2].

В.А.Михайлов влучно відзначає особливу роль віртуальності в інформаційно-комунікативному суспільстві та виокремлює такі її особливості: інтерактивність, що характеризується трансформацією засобів масової інформації в засоби масової комунікації; гіпертекстуальність, яка представлена мережею Інтернет; глобальність; креативність (віртуальна реальність дає людині максимум можливостей для конструктивної діяльності); анонімність та мозаїчність (утворення хаотичних структур) [4]. Варто погодитися, що віртуальність забезпечує розширення пізнавальних практик, зростання значення візуального мислення, можна навіть говорити сьогодні про так званий «мозковий штурм» завдяки інформації, яка поширюється мережею Інтернет.

Значна частина дослідників зазначає, що в реальному інформаційному суспільстві почали з'являтися нові форми комунікації, внаслідок чого виникає

новий інформаційно-комунікативний порядок, який пропагує «західні цінності» у глобальному світовому вимірі, що, у свою чергу, сприяє виникненню особливого інформаційно-комунікативного простору [8].

У процесі навчання важлива не інформаційна технологія сама собою, а те, наскільки її використання реалізує досягнення освітніх цілей. Власне кажучи, нині освіта стоїть перед важливим завданням: навчитися правильно, оптимально і нешкідливо застосовувати комп'ютер [5]. Роль комп'ютера на уроці більш складна: його використання в навчальному процесі допомагає вчителю зробити урок динамічним, цільовим, насиченим, яскравим, таким, що запам'ятовується надовго.

Комп'ютер – це новий вимір у просторі навчання. Це необхідний помічник учителя, інструмент для досягнення ним педагогічних цілей, але не панацея від усіх освітніх проблем [7].

Одна з важливих особливостей і переваг інформаційно-комунікативних технологій, порівняно з іншими навчальними засобами, полягає саме в тому, що мультимедійні програми здебільшого розраховані на самостійне активне сприймання та засвоєння учнями знань, умінь і навичок. Уже сама побудова, дидактичне спрямування та розв'язання навчальної (наукової) проблеми передбачають активну розумову діяльність учнів. Вони можуть обирати оптимальний темп роботи з мультимедійною програмою відповідно до індивідуальних розумових, психолого-фізіологічних можливостей та інтересів; перевіряти правильність відповідей, використовувати у процесі сприймання та засвоєння знань необхідну зорово-слухову та текстову інформацію, доведену і розкриту самими учнями у посильній для них роботі [8].

Інформаційно-комунікативні технології навчання досить перспективні для підвищення творчої активності та підвищення майстерності педагога. Учень відходить від позиції об'єкта навчання, отримувача готової навчальної інформації, стає активним суб'єктом навчання, він може самостійно здобувати необхідну інформацію і навіть вміти винайти, сконструювати необхідні для цього способи дій. Водночас за всіх позитивних аспектів потрібно відзначити, що нині методика використання інформаційно-комунікативних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін перебуває у стадії розроблення.

Вважаємо, що в курсі вивчення гуманітарних предметів важливо зберегти проблемні уроки з елементами дискусії. Загалом, усі прийоми, які успішно розроблені в нашій дидактиці, не повинні бути відкинуті й забуті, а якісно поліпшені та ефективніше використані з метою підвищення пізнавальної активності учнів на уроках. Одним із засобів цього процесу якраз і є впровадження сучасних комп'ютерних технологій на уроці.

У зв'язку з цим зростає актуальність досліджень психолого-педагогічного впливу та медичних наслідків застосування інформаційно-комунікаційних засобів для фізичного та психічного розвитку учнів. Комп'ютеризація може призвести до формування егоїстичних нахилів у людини, індивідуалізму, приглушує почуття колективізму, взаємодопомоги. Тому питання про

впровадження засобів ІКТ у навчальний процес має здійснюватися виважено [1].

Враховуючи всі позитивні та негативні наслідки використання інформаційно-комунікаційних засобів, слід зробити висновок, що вони є ефективними за умови поєднання з традиційними методами та сприяють якісному формуванню вмінь і навичок учнів.

Підвищення мотивації та пізнавальної активності здійснюється завдяки різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту: вирішиш правильно приклади – відкриєш картинку, повставляєш правильно всі букви – з'ясуєш мету діяльності казкового героя. Комп'ютер дає викладачу нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання, не тільки силою уяви розсовуючи стіни ПТНЗ кабінету, але за допомогою новітніх технологій дозволяє зануритися в яскравий барвистий світ. Таке заняття викликає у дітей емоційний підйом, навіть відсталі учні охоче працюють з комп'ютером [3].

Інтегрування звичайного уроку з комп'ютером дозволяє викладачу перекласти частину своєї роботи на ПК, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним. Зокрема, стає більш швидким процес запису визначень, теорем та інших важливих частин матеріалу, тому що викладачу не доводиться повторювати текст кілька разів (він вивів його на екран), учневі не доводиться чекати, поки викладач повторить саме йому потрібний фрагмент.

Цей метод навчання дуже привабливий для викладачів, адже він допомагає їм краще оцінити здібності й знання дитини, зрозуміти її, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання, стимулює професійне зростання та подальше освоєння комп'ютерних технологій [8].

Застосування на уроці комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволить викладачу за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається усіма учнями, і своєчасно його скоректувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного учня [6].

Для учня важливо те, що відразу після виконання тесту (коли ця інформація ще не втратила свою актуальність) він отримує об'єктивний результат із зазначенням помилок, що неможливо, наприклад, при усному опитуванні.

Необхідною умовою інформатизації освіти є готовність викладачів до використання нових технологій навчання в процесі передавання знань, що означає постійну, неперервну самоосвіту. Між тим, вибираючи комп'ютер для навчальних цілей, слід усвідомлювати ті цілі, які до того ж змінюються із розвитком самого суспільства. Скажімо, на початку комп'ютеризації головна мета була сформульована таким чином: «Програмування – друга грамотність». Час минав, почали з'являтися нові програмні засоби (ППЗ), було сформульовано іншу мету: «Комп'ютерна грамотність», що передбачало вивчення основ програмування. Згодом стало зрозумілим, що за умов інформатизованого суспільства в цьому абсолютно немає потреби. Замість цього суспільство висунуло такі завдання [7]:

1) інформатизація суспільства. Це означає, що у будь-якому навчальному закладі (від школи до вищого закладу освіти III-IV рівня акредитації) викладачі та учні повинні мати доступ до «електронної» інформації з предмета, що вивчається;

2) інформаційна культура. Це передбачає, що викладачі володітимуть методами пошуку необхідної інформації, матимуть певний рівень культури для відбору інформації, навчатися її переробляти та пропонувати учням у друкованому вигляді;

3) гуманізація освіти через інформатизацію. Такої мети можна досягнути з появою мультимедійних комп'ютерів, за допомогою яких можна представити не тільки текстову, а й графічну, аудіо та відеоінформацію, а також із розповсюдженням таких програмних продуктів, як комп'ютерні енциклопедії, електронні книжки, довідники з літератури тощо [4].

Отже, якщо викладач вирішить залучити комп'ютер до навчального процесу, він буде змушений витратити значно більше часу на підготовку до занять, причому не вдома, у комфортній обстановці, а в навчальному закладі, за допомогою спеціаліста з інформатики. Дійсно, приступаючи до роботи з комп'ютером, викладач вимушений просити допомоги у колеги (оскільки він сам працювати з комп'ютером не може) і, таким чином, він виступає в ролі учня, що досить-таки зачіпає його самолюбство. Чим більше нових термінів («комп'ютер», «база даних», «мультимедіа», «INTERNET» тощо), тим більшим є пасивний опір викладача настирливій вимозі використовувати комп'ютер у навчальному процесі [3].

Тому, природно, постає питання про підготовку викладачів до використання комп'ютера ще в інституті або університеті, й не тільки викладача математики та основ інформатики, фізики та основ інформатики, трудового навчання та основ інформатики, а й учителя географії, іноземних мов, історії, рідної мови та літератури тощо.

Для ефективного впровадження інформаційно-комунікаційного середовища в освітньо-виховний процес від учнів, як і від педагога, вимагається володіння комп'ютерною грамотністю, яка передбачає:

- вміння писати та редагувати інформацію (текстову, графічну);
- користуватися комп'ютерною телекомунікаційною технологією;
- користуватися базами даних;
- роздруковувати інформацію на принтері;
- вміння скласти та надіслати лист через мережу Інтернет;
- вміння «перекачати» інформацію з мережі на жорсткий або гнучкий диск і навпаки, з жорсткого або гнучкого диска – в мережу;
- входити в електронні конференції, розміщувати там власну інформацію і читати, «перекачувати» наявну в різних конференціях інформацію.

Систематичне включення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес забезпечить формування і розвиток інформаційно-комунікаційної культури педагогічних працівників та вихованців. У науковій літературі поняття "інформаційно-комунікаційна культура особистості" розглядається як комплекс понять, уявлень, знань, умінь і навичок, які

формують в особистості певний стиль мислення, що дозволить їй ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в будь-якому виді пізнавальної або творчої діяльності [7].

Інтерактивність інформаційно-комунікативного середовища означає, що віртуальна реальність, у якій це середовище існує, дозволяє їй взаємодіяти з усіма іншими реальностями (тобто віртуальна реальність виступає однією з форм прояву реальності). Анонімність інформаційно-телекомунікаційних технологій означає, що, як правило, спілкування в глобальній мережі Інтернет відбувається під псевдонімами і заочно. Глобальне поширення Інтернету означає нове, істотно більше розширення кола учасників комунікації [2].

Серед головних функцій інформаційно-комунікативної культури особистості:

- світоглядна (формує уявлення про інформаційну картину світу);
- регулятивна (впливає на діяльність особистості в новому інформаційно-комунікативному просторі);
- пізнавальна (розширює знання за рахунок набуття нової інформації);
- креативна (сприяє отриманню нових ідей, знань, умінь, розвиває творчі здібності);
- виховна (впливає на зміну ціннісних і життєвих орієнтацій);
- комунікативна (сприяє підвищенню комунікативних можливостей людини, встановленню ефективного діалогу між людьми).

Отже, інформаційно-комунікативне середовище є ефективним засобом підвищення майстерності педагога. У процесі формування відповідної інформаційно-комунікативної культури педагога формуються певні ціннісні орієнтації, тип мислення, навички роботи з медіа-продуктами, які дозволяють їй вільно орієнтуватися в інформаційно-комунікативному просторі.

Література

1. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. – Житомир: ЖДПУ, 2003. – 192 с.
2. Клименко О. Ф. Информатика та комп. техніка: навч. -метод. посібник / Клименко О. Ф., Головкин Н. Р., Шарапов О. Д.; за заг. ред. О. Д. Шарапова. – К. : КНЕУ, 2002. – 534 с.
3. Маркус Н.В. Информатика та інформаційні технології в освіті / Маркус Н.В. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2001. – № 4. – С.4
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка [Текст]: навч. посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – К., 2003. – 615 с.
5. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Хрестоматія з педагогіки вищої школи: навч. посіб. / укладачі: В.І.Лозова, А.В.Троцько, О.М.Іонова, С.Т.Золотухіна; за заг. ред. В.І.Лозової. – Х.: Віровець А.П. "Апостроф", 2011. – 408 с.
6. Розов Н.С. Философия гуманитарного образования [Текст] / Розов Н.С. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1993.

7.Флієр А.Я. Культурологія для культурологів [Текст]: навчальний посібник для вищої школи / Флієр А.Я. – М.: Академічний Проект, 2000. – 496 с.

8.Чепак В. В. Освітній простір України в контексті глобалізаційних процесів [Електронний ресурс] / В. В. Чепак. — Режим до-ступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2009_42/files/42_31Chepak.pdf